

Elevhälsa börjar i klassrummet

Bokens författare: Lars H Gustafsson
Studentlitteratur, Lund 2009.

Dagens skola ställer nya krav på vad barnet, eleven, skall klara av än vad den äldre skolan med katederundervisning gjorde. Så har till exempel den traditionella inläringen av fakta från lärobok allt mer bytts ut mot ett lärande som i högre grad bygger på elevens förmåga att kunna söka och använda kunskap från olika områden samt att arbeta i grupp. Barnens tillvaro sägs också ha förändrats mot en mer individualiserad och fragmentiserad vardag. Så skall eleven göra aktiva val till de många olika program skolor idag erbjuder samtidigt som arbetsmarknadens efterfrågan på vilken utbildning man vill ha ständigt förändras. En svår ekvation för många unga att få ihop. Dessa förändringar har också gett skolan nya utmaningar vad gäller hälsa och lärande.

I läroboken *Elevhälsa börjar i klassrummet* presenterar barnläkaren och författaren Lars H Gustafsson denna bakgrund för att diskutera vad som praktiskt kan göras för det hälsofrämjande arbetet i grundskolan. I boken lyfter Gustafsson fram mötet mellan eleverna och skolans vuxna som kanske det mest betydelsefulla för barnens fysiska och psykiska välbefinnande. Inte minst i de många talande exempel får vi möta de barn som på olika sätt har det svårt i sin vardag och i skolan får hjälp av bland annat skolans elevhälsoteam. Det praktiska arbetet med

elevhälsa blir väl synliggjort i boken. Gustafsson har en lång arbetslivserfarenhet som han frikostigt och nyanserat delar med sig av.

Det är också en bok som diskuterar begreppet elevhälsa på både en praktisk och teoretisk nivå. Begreppet myntades i den statliga elevvårdsutredningen från år 2000. Utredarna ville komma bort från begreppet elevvård där skolan framstod som en behandlingsinstitution och istället ville man ha kraftfulla insatser för att främja hälsan. Begreppet hälsa hade sedan tidigare använts inom universitet och inom företag i form av studenthälsa respektive företagshälsovård. Men man kan fråga sig vad som hände med synen på eleven när vård byttes ut till hälsa? Gustafsson diskuterar inte denna frågeställning explicit men genom bokens många olika resonemang kring det hälsofrämjande arbetet i skolan framkommer en bild av synen på eleven.

Vi skall börja i artikel 29 i FN:s Konvention om barnets rättigheter från 1989 som bland annat poängterar att utbildning skall utveckla barnets personlighet. Att prata om vård utifrån detta perspektiv blir problematiskt då vi ser framför oss hur lärarna utövar tillsyn och uppfostran över eleven. Hälsa ligger här närmare FN:s resonemang då detta begrepp snarare

för tankarna till välbefinnande och en utvecklande vitalitet för eleven. Även i läroplanen Lpo 94 poängteras elevens välbefinnande och utveckling som central för skolan att arbeta med. Hälsa är på detta sätt ett begrepp som i början av 2000-talet låg mer i tiden än det mer gammalmodiga begreppet vård. Men vad händer med synen på vad en elev är när elev och hälsa kopplas samman? Och hur förändras synen på vilket stöd eleven behöver i skolan när denna förändring sker? Detta är frågor som Gustafsson diskuterar i kapitlet Vem är egentligen normal?

”Allt handlar om vad vi lägger in i begreppet normalitet” (s. 91) skriver Gustafsson och för sen ett resonemang kring hur skolan ofta utgår från normalfördelningskurvan i synen på elevens hälsa. Som ett av sina exempel använder han barns läs- och skrivförmåga. Gustafsson utgår från en debatt där man från och till har menat att dagens barn lämnar skolan utan att ha lärt sig läsa och skriva. Det finns inte några belegg för detta påstående påpekar Gustafsson. Istället hävdar han att ett barns brister i läs- och skrivförmåga istället har blivit tydligare genom dagens undervisning än för 20 till 30 år sedan. Samtidigt som samhället och arbetslivet ställer högre krav på barnen menar Gustafsson att gränsen för vad som skall anses som ”normalt” i en normalfördelningskurva håller på att förändras så att allt fler elever hamnar i kategorien ”onormalt”. Gustafsson spetsar till det och menar att det blivit allt mer onormalt att vara normal.

Man kan fråga sig om det finns några samband mellan en skola som använder begreppet hälsa och att allt fler elever placeras i kategorien ”onormalt”? Kan det vara så att den äldre skolan som inriktade sig på tillsyn och uppfostran av eleven inte ville ha för många elever i denna kategori eftersom det då samtidigt kunde vara ett tecken på att man misslyckats med sitt uppdrag? I en skola som använder begreppet hälsa finns inte samma problematik då den i högre grad fokuserar på välbefinnande och utveckling av den enskilda individen. Det behöver inte bli något misslyckande för skolan om allt fler elever befinner sig i kategorien ”onormalt”, däremot blir det ytterligare press på den enskilda eleven att klara de högre kraven som skolan och samhället ställer. Gustafsson diskuterar i inledningen av boken en del av denna kritik och menar att en allt för snäv definition av begreppet kan ”leda till att elevhälsans främsta uppgift blir att se till så att eleverna presterar så bra som möjligt” (s. 23).

Centralt att diskutera i detta sammanhang, och som Gustafsson också gör, är de nya diagnoser som används för att placera in enskilda elever i normalfördelningskurvan. Främst diskuteras de neuropsykiatriska diagnoserna som till exempel ADHD och det ges exempel och förklaring på hur en diagnos ställs och vad det innebär. Samtidigt känner sig Gustafsson tvungen att presentera de argument som finns för och emot dessa diagnoser för att gå balansgång i en infekterad debatt. Här konstaterar han först att ”de barn debatten handlar om finns i verklige-

ten” (s. 108), för att sedan avsluta med att poängtera att det under 1900-talet har funnits en mängd olika diagnoser för att beskriva barn med svårigheter men att många diagnoser försvunnit och ersatts av nya. Han konstaterar också att barn med de här diagnoserna behöver hjälp. Det skulle i kapitlet vara av intresse med en fördjupning kring vad en skola som använder sig av elevhälsa innebär för de elever som får diagnoserna.

Elevhälsa kan ses som ett tvetydigt begrepp som å ena sidan är tänkt att främja hälsan hos elever, å andra sidan kan motverka sitt syfte och istället sätter större press på att eleven skall prestera så bra som möjligt. Det är därmed också ett begrepp som har många likheter med sin samtid där fokus ligger på individens prestationer och valmöjligheter. Boken Elevhälsa börjar i klassrummet diskuterar en del av denna problematik men går inte på djupet med den, utan först och främst är detta en bok om det praktiska hälsofrämjande arbetet i skolan. Som sådan är den inspirerande och lärorik.

Kristofer Hansson

Avdelningen för etnologi
Institutionen för kulturvetenskaper
Lunds universitet